

СИСТЕМА РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ БАНКАМИ ЯК МЕХАНІЗМ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті представлено погляд авторів на побудову внутрішньої системи розкриття інформації банками з метою формування зовнішньої позитивної оцінки корпоративного управління. Запропоновано підхід до аналізу пріоритетних інтересів суб'єктів корпоративного управління згідно зі стратегічною політикою банків.

The article presents the authors' view on development of the internal system of information's disclosure by banks in order to create external positive assessment of corporate governance. The approach in analysis of stakeholders' priority interests according to banks' strategic policy is developed.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Специфіка банківської діяльності та її роль у розвитку національної економіки зумовлює велике значення корпоративного управління в банківських установах для широкого кола економічних суб'єктів: власників та менеджменту банків, інвесторів та кредиторів, ділових партнерів та клієнтів, а також регулюючих органів, що представляють інтереси держави. Таким чином, формується всезагальна потреба в повній та прозорій інформації щодо корпоративного управління в банках. Разом з цим недосконалість корпоративного управління в сучасних українських банках зумовлює проблему інформаційної непрозорості та не дає можливості зацікавленим суб'єктам дати належну йому оцінку.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Питанням якості розкриття інформації банками приділяється велика увага, в першу чергу, міжнародними та національними наглядовими інститутами. Базельським комітетом з питань банківського нагляду було розроблено серію документів, які містять рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках, в яких окремо виділяються головні принципи розкриття інформації: „Покращення прозорості банків” (вересень 1998 року) [1], „Посилення корпоративного управління банківських установ” (вересень 1999 року) [2], „Міжнародна конвергенція виміру капіталу і стандартів капіталу: нові підходи” (червень 2004 року) [3]. У цих документах особлива увага приділяється примусовій ролі наглядових органів щодо провадження політики прозорості діяльності банків.

У відповідності до рекомендацій Базельського комітету Національним банком України (НБУ) було затверджено „Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України” (березень 2007 року) [4], що також містять положення щодо розкриття інформації банками. Крім того, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) в грудні 2006 року було прийнято „Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів” [5], що зобов'язує банки як основних учасників фондового ринку розкривати інформацію щодо своєї діяльності, в тому числі про стан корпоративного управління.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Документи Базельського комітету (на їх основі розроблені національні нормативи) надають першочергове значення ефективному банківському нагляду за якістю розкриття інформації. Але практика свідчить про те, що нормативів регуляторів для цього недостатньо. Суттєвою є заінтересованість самих банків у прозорості з метою формування зовнішньої позитивної оцінки корпоративного управління. Тому для банків є важливим розробка власної внутрішньої системи розкриття інформації щодо своєї діяльності для всіх заінтересованих суб'єктів.

Цілі статті. Побудова внутрішньої системи розкриття інформації потребує базису формування інформативної політики на основі аналізу інтересів суб'єктів щодо прозорості діяльності банків. У даній статті автори ставлять за мету дослідити інтереси суб'єктів корпоративного управління та визначити у відповідності до них основні інформативні компоненти внутрішньої системи розкриття інформації банками.

Виклад основного матеріалу дослідження. При розробці системи розкриття інформації першочерговим питанням постає визначення самих понять прозорості, якості розкриття інформації, їх змістовності та критеріїв оцінки. Базельський комітет з банківського нагляду в своєму документі „Покращення прозорості банків” (вересень 1998 року) дав таке визначення поняття прозорості: „Прозорість визначається як розкриття громадськості надійної і своєчасної інформації, яка дає можливість користувачам цієї інформації здійснювати точну оцінку фінансового стану і фінансової діяльності банку, його бізнесової діяльності, існуючих ризиків та методів управління ризиками.” [1, с.6] Це визначення підкреслює, що розкриття інформації не є фактом прозорості. Щоб бути прозорою, інформація, яка підлягає розкриттю, повинна відповідати таким найважливішими якісними характеристикам, як повнота, релевантність та своєчасність, надійність, співставність (порівняльність), матеріальність (суттєвість). Якість розкриття інформації визначає рівень прозорості банку та його привабливість для учасників ринку.

Визнаючи важливість повного публічного розкриття інформації про діяльність банків та притаманні їй ризики, Базельський комітет встановив шість широких категорій інформації, відповідно до яких наявність даних дозволяє судити про рівень прозорості банків, а саме:

1. Фінансові результати діяльності.
2. Фінансовий стан (в тому числі капітал, платоспроможність та ліквідність).
3. Стратегії та практики управління ризиками.
4. Наявні ризики (в тому числі кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності, а також операційний, юридичний та інші ризики).
5. Облікова політика.
6. Базова інформація про бізнес, керівництво та корпоративне управління.

Ці категорії складають загальну інформацію, на основі якої можна проводити комплексну порівняльну оцінку банків. Отже, рівень прозорості банків визначається відкритістю та змістовністю даних за кожною категорією інформації та їх якісною характеристикою.

Окремою категорією виділена інформація про бізнес, керівництво та корпоративне управління банків. Особливість даної категорії заключається в подвійній інформативній ролі. По-перше, суттєва інформація про корпоративне управління складає контекст розуміння кількісних даних фінансової діяльності банку, формує у користувачів цілісне уявлення про принципи організації бізнесу, дає можливість оцінювати ефективність управління та забезпечує репутацію банку. По-друге, сама

прозорість є складовим елементом корпоративного управління, високий рівень прозорості банку свідчить про належну організацію корпоративного управління.

Зміст інформації та рівень її деталізації залежать від потреб самих користувачів інформацією – суб'єктів корпоративного управління. Це насамперед, інвестори, кредитори, вкладники, регулюючі органи. Інших користувачів – клієнтів, працівників банків, суспільство взагалі - можна розглядати як потенційних суб'єктів корпоративного управління. Маючи різні взаємовідносини з банком (вищим менеджментом), усі вищеназвані суб'єкти потребують прозорої інформації з метою оцінки ефективності роботи менеджменту та захисту своїх інтересів.

Інтереси користувачів інформації співпадають в одних сферах діяльності банків, але різняться в інших. Аналіз різноспрямованих інтересів суб'єктів корпоративного управління є необхідним для визначення оптимальної структури інформативних компонентів, що підлягають розкриттю згідно з корпоративною стратегією банків. У таблиці 1 відображено результати дослідження щодо пріоритетних інтересів суб'єктів корпоративного управління та визначених у відповідності до них інформативних компонентів, а також наведено основні наявні джерела інформації, які використовують суб'єкти корпоративного управління.

Результати дослідження підтверджують високу заінтересованість суб'єктів корпоративного управління до якісного публічного розкриття інформації банками. Відповідно до пріоритетних інтересів, інвестори потребують детальної інформації для оцінки якості інвестиційних вкладень. При цьому стратегічні інвестори націлені на результативну довгострокову роботу менеджменту щодо виконання поставлених стратегічних задач. Портфельні інвестори, в першу чергу, потребують даних для оцінки інвестиційної привабливості банку-емітенту та ринкові показники якості цінних паперів. Питання довіри кредиторів та вкладників обов'язково базується на наявності детальної інформації щодо фінансового стану банку та результатів його діяльності. Кредитори потребують даних для оцінки сильних та слабих сторін позичальника, аналізу фінансової стійкості з метою мінімізації кредитних ризиків. Вкладники орієнтуються на ділову репутацію банку та фінансові показники, розкриті засобами масової інформації.

Особливу роль серед суб'єктів корпоративного управління займають регулятивні органи - НБУ та ДКЦПФР. Відповідно до загальнодержавних інтересів - забезпечення ринкової дисципліни, захист інтересів інвесторів, кредиторів та вкладників, стабільний розвиток національної банківської системи – регулятивні органи потребують повної детальної інформації щодо банків як специфічних фінансових інститутів, які поєднують банківські операції з операціями на ринку цінних паперів. Інформація, що надається регулятивним органам, носить обов'язковий до розкриття характер, її зміст та періодичність надання регламентуються нормативних документами.

Для оцінки діяльності банків інвестори, кредитори та вкладники використовують публічні джерела інформації - інтернет-сайти, річні звіти банків, дані, що публікуються регулятивними органами, та ін. Самі регулятивні органи, крім офіційної звітності банків, запрошують звіти для внутрішнього використання, використовують публічну інформацію, дані зовнішнього аудиту, а також дані інспекційних перевірок.

За даними дослідження міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's щодо інформаційної прозорості банків України в 2007 році найінформативнішими

Таблиця 1

Основні інформативні компоненти оцінки діяльності банку та джерела інформації відповідно до інтересів суб'єктів корпоративного управління

Суб'єкти корпоративного управління та їх інтереси	Інформативні компоненти оцінки діяльності банку	Джерела інформації
<p>1. Інвестори</p> <p>1.1. Стратегічні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - участь в управлінні банком та реалізації корпоративних стратегій - довгострокові перспективи співпраці з менеджментом - стабільність та прибутковість діяльності банку <p>1.2. Портфельні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - гарантування доходу від виплати дивідендів та зростання курсової вартості акцій банку - захист та приріст інвестицій - професіоналізм менеджменту 	<ul style="list-style-type: none"> - структура власності та корпоративні процедури - стратегічний план розвитку та відповідність до нього оперативної діяльності - політика управління ризиками - склад, біографія та професійні дані менеджменту - система винагород менеджменту - політика заохочень праці персоналу банку - фінансова звітність - висновки незалежних аудиторів щодо фінансової звітності - показники фінансової стійкості (достатність капіталу, ліквідність, рентабельність капіталу, активів та ін.) - показники ринкової привабливості (ринкова капіталізація, доходність та ліквідність акцій, частка виплачуваних дивідендів та ін.) - дивідендна політика банку - дані щодо наявних ризиків та їх можливого впливу на банк - рейтинги міжнародних рейтингових агентств - склад, біографія та професійні дані менеджменту - дані щодо поточної діяльності менеджменту - зміни в структурі управління 	<p>1. Публічні джерела інформації :</p> <ul style="list-style-type: none"> - інтернет-сайти банків - річні звіти (публікуються в офіційних виданнях „Урядовий кур'єр” та „Голос України”) - інформація, що публікується НБУ в журналі „Вісник Національного банку України” та на сайті www.bank.gov.ua - інформативна база даних ДКЦПФР на сайті www.stockmarket.gov.ua - сайти уповноважених агентств ДКЦПФР щодо розкриття інформації емітентів (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України www.smida.gov.ua, Інфінсервіс www.finance.ua, „Інтерфакс-Україна” www.interfax.kiev.ua та ін.) - публікації та повідомлення в інших засобах інформації (дані інформаційно - аналітичних та рейтингових агентств, публікації в пресі та ін.)
<p>2. Кредитори:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прибутковість діяльності та стабільне фінансове положення - забезпечення мінімізації банківських ризиків 	<ul style="list-style-type: none"> - фінансова звітність - висновки незалежних аудиторів щодо фінансової звітності - кредитна історія - зміни в структурі власності та корпоративній структурі - внутрішня система ризик-менеджменту - дані щодо аналізу банківських ризиків та способів їх мінімізації 	

Суб'єкти корпоративного управління та їх інтереси	Інформативні компоненти оцінки діяльності банку	Джерела інформації
<p>3. Вкладники:</p> <ul style="list-style-type: none"> - збереження та накопичення заощаджень 	<ul style="list-style-type: none"> - середньоринкові ставки за депозитними вкладками банків - ділова репутація, імідж, відсутність конфліктів з владою та конкурентами - показники фінансового стану банку (розмір капіталу, активів, залучених коштів, прибутку) - дотримання нормативних вимог НБУ - місце в рейтингу банків країни 	<p>2. Звітність в регулятивні органи, обов'язкова до подання.</p> <p>Основні нормативно-правові документи щодо розкриття інформації банками:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою НБУ № 368 від 28.08.2001 (із змінами та доповненнями) [6] - Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів, затверджене рішенням ДКЦПФР № 1591 від 19.12.2006
<p>4. Регулятивні органи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечення ринкової дисципліни - захист інтересів інвесторів, кредиторів та вкладників - стабільний розвиток національної банківської системи 	<ul style="list-style-type: none"> - структура власності та корпоративна структура - структура власності дочірніх та афілійованих компаній - основні відомості про випущені цінні папери - особлива інформація щодо розміщення, викупу цінних паперів, одержання позик, інших операцій банку-емітента, які суттєво впливають на корпоративну структуру - дані про заплановане залучення інвестицій - ділова репутація власників суттєвої участі в капіталі банку - інформація щодо загальних зборів акціонерів - дивідендна політика - фінансова звітність та інформація для розрахунку нормативних показників - фінансова звітність згідно з МСФЗ - висновки незалежних аудиторів щодо фінансової звітності - данні щодо вибору зовнішніх аудиторів - облікова політика - склад та повноваження органів управління - розмір винагород членів спостережної ради - професійні дані членів органів управління - наявність власного кодексу корпоративного управління 	

джерелами інформації щодо діяльності банків є інтернет-сайти. Згідно з критеріями оцінки інформаційної прозорості, на них розміщено 39,3% від максимально можливого обсягу інформації. Річні звіти, як правило, виконують роль іміджевої реклами та містять 20,3% від максимально можливого обсягу інформації. Звітність у регулятивні органи, яка знаходиться у відкритому доступі, включає тільки 23,3% від максимального обсягу інформації. При цьому середній рівень розкриття інформації по банках становить 41%, що приблизно у два рази нижче від показників найкрупніших міжнародних фінансових організацій [7, с. 2-3]. Результати дослідження своєчасності подання інформації вказують на значні затримки в строках публікацій даних: строк підготовки банками фінансової звітності за МСФЗ у середньому склав 113 днів (з моменту закінчення фінансового року до дати отримання аудиторського висновку), річного звіту за стандартами НБУ – 99 днів, строк публікації річного звіту за стандартами НБУ у виданнях „Урядовий кур’єр” та „Голос України” склав 146 днів після закінчення фінансового року [7, с. 24-25].

Недостатній рівень прозорості українських банків обумовлює їх недооцінку з боку суб’єктів корпоративного управління. Основними завданнями менеджменту в розробці внутрішньої системи розкриття інформації є:

- забезпечення зовнішньої позитивної оцінки корпоративного управління;
- стабільні та довірливі відносини з інвесторами, кредиторами, вкладниками та іншими суб’єктами корпоративного управління;
- довгострокові перспективи роботи на займаних посадах;
- виконання нормативних вимог регулятивних органів;
- забезпечення балансу інтересів суб’єктів корпоративного управління, врегулювання корпоративних конфліктів.

Оскільки коло користувачів інформації широке та різноманітне, менеджмент повинен сфокусуватися на суб’єктах, пріоритетні інтереси яких відповідають корпоративній стратегії банку. Базисом розробки внутрішньої системи розкриття інформації стане структура інформативних компонентів, сформована оптимально до спільних інтересів вибраних суб’єктів та менеджменту.

Структура інформативних компонентів повинна будуватися з урахуванням таких правил:

1. Попередній аналіз та складання бази даних потенційних суб’єктів корпоративного управління згідно стратегічної політики банку.
2. Націленість структури інформативних компонентів на потреби потенційних суб’єктів корпоративного управління в прийнятті рішень щодо перспектив співпраці з банком.
3. Дотримання структури інформативних компонентів якісним характеристиками розкриття інформації.
4. Аналіз та усунення інформативних розривів в суттєвості та розумінні інформації потенційними суб’єктами корпоративного управління.
5. Використання публічних джерел інформації передбачає дублювання даних різними засобами масової інформації.
6. Захист комерційних інтересів банку.

Структура інформативних компонентів потребує документального оформлення з метою контролю над якістю публічної інформації та регулювання інформаційних потоків. При цьому обов’язковим є захист інсайдерської інформації. Законом України „Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 № 3480 – IV заборонено розповсюдження та використання інсайдерської інформації на власну користь чи на

користь третіх осіб з метою здійснення операцій з цінними паперами емітента [8, с. 2]. Документальне регламентування інформативних компонентів вирішує проблему відкритості даних та необхідності захисту комерційних інтересів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок в даному напрямі. Проблема інформаційної непрозорості українських банків є суттєвою як для загальнодержавних інтересів забезпечення стабільного розвитку банків та підтримки належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, так і для самих банків, що зацікавлені у формуванні зовнішньої позитивної оцінки корпоративного управління. Вирішення даної проблеми, крім регулятивних механізмів, потребує від банків проведення власної політики через розробку та впровадження внутрішньої системи розкриття інформації. Базисом розробки внутрішньої системи розкриття інформації повинна бути структура інформативних компонентів, оптимально сформована на основі аналізу пріоритетних інтересів суб'єктів корпоративного управління. Структура інформативних компонентів є власним новаторством стратегічної політики банків. Банки повинні самостійно вирішувати, яку інформацію вони будуть розкривати і якими комунікативними методами можна забезпечити стабільні та довгострокові відносини з суб'єктами корпоративного управління.

Література

1. Покращення прозорості банків // Базельський комітет з питань банківського нагляду–1998. – 32 с. // <http://www.ifc.org>
2. Посилення корпоративного управління банківських установ // Базельський комітет з питань банківського нагляду – 1999. – 9 с. // <http://www.bank.gov.ua>
3. Международная конвергенция измерения капитала и стандартов капитала: новые подходы // Базельский комитет по банковскому надзору – 2004. – 266 с. // <http://www.cbr.ru>
4. Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України схвалені Постановою Правління НБУ від 28.03.2007 р. № 98
5. Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів затверджено Рішенням ДКЦПФР від 19.12.2006 р. № 1591
6. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні затверджена Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368 зі змінами та доповненнями
7. Исследование информационной прозрачности банков Украины в 2007 г.: Развитие банковской системы и усилия регуляторов пока не привели к улучшению прозрачности/ Standard & Poor's. и Агентство финансовых инициатив. - The McGraw-Hill Companies. - 2007.- 38 с. // <http://www.standardandpoors.ru>
8. Про цінні папери та фондовий ринок. Закон України від 23.02.2006 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - N 31